

**KANCELARIA
SENATU**

BIURO LEGISLACYJNE

Warszawa, 31 grudnia 2020 r.

Opinia do ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego

(druk nr 299)

I. Cel i przedmiot ustawy

Celem ustawy jest uwzględnienie, poprzez nowelizację ustawy – Kodeks postępowania karnego, dwóch wniosków Komisji Europejskiej skierowanych do Polski w ramach procedury naruszenia, dotyczących stwierdzenia niepełnego wdrożenia do krajowego porządku prawnego:

- dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 r. ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępującej decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW (zwanej dalej „dyrektywą 2012/29”), oraz
- dyrektywy Parlamentu i Rady 2011/93/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie zwalczania niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci oraz pornografii dziecięcej, zastępującej decyzję ramową Rady 2004/68/WSiSW (zwanej dalej „dyrektywą 2011/93”).

Zmiany wprowadzane niniejszą ustawą, polegające na wprowadzeniu do treści Kodeksu postępowania karnego nowych art. 49b oraz art. 52a, zmierzają do uściślenia i doprecyzowania przepisów zawierających gwarancje procesowe przysługujące małoletnim pokrzywdzonym.

Pierwszy z dodawanych, przepis art. 49b k.p.k. zmierza do ustanowienia zasady domniemania wieku pokrzywdzonego i wynika z art. 24 ust. 2 dyrektywy 2012/29.

Rezultatem wejścia w życie tej zmiany będzie rozciągnięcie stosowania szczególnych standardów jakie stosuje się w postępowaniu karnym do pokrzywdzonych dzieci (osób poniżej 18. roku życia – art. 2 ust. 1 lit. c dyrektywy) na osoby, których wieku nie można ustalić (np. cudzoziemcy, których tożsamość jest nieznaną), zaś ich cechy fizyczne i psychiczne mogą świadczyć o tym, że nie są osobami pełnoletnimi.

Niniejsza zasada nie ma zastosowania do oceny wieku sprawcy czynu w oparciu o przepisy Kodeksu karnego, dotyczącej określenia możliwości pociągnięcia do odpowiedzialności karnej, odnosi się bowiem wyłącznie do pokrzywdzonego.

Przepis art. 24 dyrektywy 2012/29 wskazuje na szczególne gwarancje przysługujące pokrzywdzonym dzieciom w toku postępowania karnego. Są to: nagrywanie przesłuchań w postępowaniu przygotowawczym za pośrednictwem urządzeń rejestrujących obraz i dźwięk (art. 147 § 1 i 2a k.p.k.), wyznaczanie przedstawiciela dla dziecka (art. 51 § 2 k.p.k. i art. 99 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego), prawo do pomocy prawnej i profesjonalnej reprezentacji w zależności od roli procesowej pokrzywdzonego dziecka oraz w sytuacji konfliktu interesów między nim a osobami sprawującymi władzę rodzicielską (art. 87 § 1 k.p.k.).

Z kolei przepisy art. 23 ust. 2 i 3 dyrektywy 2012/29 przewidują możliwość stosowania następujących zasad: przesłuchania ofiar w specjalnie do tego celu przygotowanych pomieszczeniach, przez lub z udziałem przeszkolonych specjalistów, przez te same osoby, przez osoby tej samej płci (o ile nie są prowadzone przez sędziego czy prokuratora), gdy czyny dotyczyły przestępstw na tle seksualnym (art. 185a – 185d k.p.k.), przesłuchania powinny być prowadzone w sposób pozwalający na unikanie kontaktu wzrokowego pokrzywdzonego ze sprawcą, pod nieobecność sprawcy na sali rozpraw (art. 177 § 1a, art. 390 § 2 i 3 k.p.k.), w trakcie przesłuchania powinno się unikać zbędnych pytań (art. 171 § 6 k.p.k.), przesłuchanie powinno odbyć się bez udziału publiczności (art. 360 § 1 k.p.k.).

Na gruncie prawa polskiego, tylko niektóre ze wskazanych wyżej przepisów mają zastosowanie wprost do małoletnich. W pozostałych przypadkach przepisy stosuje się do wszystkich osób, w tym także dzieci.

Nowy art. 52a k.p.k. ma służyć zebraniu informacji i wysłuchaniu stanowiska pokrzywdzonego w ramach tzw. oceny indywidualnej. Zmiana wynika z art. 22 dyrektywy 2012/29 oraz art. 19 ust. 3 dyrektywy 2011/93. Zgodnie z tym pierwszym przepisem pokrzywdzeni powinni zostać poddani indywidualnej ocenie w celu ustalenia potrzeb

w zakresie ich ochrony oraz zastosowania wobec nich gwarancji określonych w art. 23 i art. 24 dyrektywy 2012/29.

Indywidualna ocena winna uwzględniać takie elementy jak: cechy osobowe pokrzywdzonego, rodzaj, charakter oraz okoliczności przestępstwa, rozmiar doznanej szkody, relację między pokrzywdzonym a sprawcą. Z kolei zgodnie z art. 19 ust. 3 dyrektywy 2011/93 państwa członkowskie podejmą konkretne działania w celu zapewnienia pokrzywdzonym dzieciom pomocy i wsparcia, które umożliwią im korzystanie z praw wynikających z niniejszej dyrektywy, by były one podejmowane po przeprowadzeniu indywidualnej oceny szczególnej sytuacji każdego pokrzywdzonego dziecka, z należyтым uwzględnieniem opinii, potrzeb i obaw dziecka.

Implementacja dyrektywy 2012/29 w zakresie dotyczącym indywidualnej oceny wymagała wprowadzenia przepisu, który stanowi o obowiązku pozyskiwania informacji, w toku postępowania, a także odebrania od pokrzywdzonego oświadczenia w związku ze stosowaniem środków ochrony i bezpieczeństwa, przez organ prowadzący postępowanie karne.

Przepis art. 52a k.p.k. przywołuje obowiązujące przepisy postępowania przewidujące możliwość stosowania właściwych (w świetle dyrektyw) środków i co istotne, stanowi że organ postępowania karnego, będzie odbierał od pokrzywdzonego oświadczenie, czy chce on zastosowania wobec niego określonych środków, o ile będzie to możliwe (brak możliwości odebrania takiego oświadczenia może wynikać np. ze stanu zdrowia pokrzywdzonego), chyba że zastosowanie środka nie będzie obowiązkowe lub organ prowadzący postępowanie będzie już działał na wniosek pokrzywdzonego.

Co ważne, organ postępowania karnego będzie brał pod uwagę oświadczenie pokrzywdzonego. Podkreślić jednocześnie należy, że projektowany przepis nie zawiera wyraźnego obowiązku aktualizacji indywidualnej oceny, bowiem i tak w każdym przypadku, dla zasadności stosowania określonych środków wymaga się każdorazowej oceny potrzeby ich stosowania.

II. Przebieg prac legislacyjnych

Projekt ustawy stanowił przedłożenie rządowe (druk sejmowy nr 732, z dnia 5 listopada 2020 r.). Pierwsze czytanie projektu odbyło się w dniu 9 grudnia 2020 r. na 22. posiedzeniu Sejmu. Projekt został skierowany do sejmowej Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka.

Komisja przyjęła sprawozdanie (druk sejmowy nr 821), w dniu 10 grudnia 2020 r. i zarekomendowała przyjęcie projektu ustawy bez poprawek. W trzech wnioskach mniejszości zawarto zmiany przewidujące szczególne zasady przesłuchania pokrzywdzonego lub świadka, który w dniu przesłuchania nie ukończył 18 lat.

Drugie czytanie projektu ustawy miało miejsce w trakcie 23. posiedzenia Sejmu, w dniu 16 grudnia 2020 r. W tym samym dniu, wobec niezgłoszenia poprawek w drugim czytaniu, Sejm przystąpił niezwłocznie do trzeciego czytania i ustawę uchwalił.

III. Uwagi szczegółowe

Ustawa nie budzi zastrzeżeń legislacyjnych.

Beata Mandylis

Główny legislator